

- Róza /1861-/ (aki Elekes Béla neje volt Kézdivásárhelyen)
 - István dr./1865-1942/, aki kúriai bíró volt Lugoson (leírás köv.)
 - János dr./1867-1946/, aki brassói ügyvéd és országgyűlési képviselő volt (köv.)
 - Sándor /1870-1957/, aki Kassán volt banktisztviselő, majd idősebb korában a kassai főtéren könyvkereskedést tartott fenn. A Magyar Hegymászó Egyesület tagja volt és az 1930-as években is személyes kapcsolatot tartott Budapesten élő unokaöccsével, Zakariás János híradástechnikai mérnökkel, aki ebben az időszakban Kassáról is vásárolt felszereléseket a rádióadókhöz. Felesége Loósz Irén kassai zenetanárnő /1871-1955/ és előadóművész volt. Egyetlen írása maradt fenn „Erdélyi Várregék” címen, amelyet Kassán adtak ki 1940-ben.
 - Ilona /1874-?/ (aki Jakab István / 1869-1917/ neje volt Brassóban).
- Zakariás János 1910-ben halt meg Kézdivásárhelyen.

ZAKARIÁS MIKLÓS (1859- ?) Kézdivásárhelyen született 1859-ben, Zakariás János és Cziffra Róza gyermekeként. Szülővárosában volt kereskedő. 1891-ben nősült, neje Fejér Mária /1869-/ és házasságából négy gyermek született:

- Zakariás /1893-/, aki Vertán Rózát vette el Kézdivásárhelyen (egyetlen lányuk Mária /1928-/ tanítónő lett Kézdivásárhelyen)
- Kristóf /1896- ?/, nős volt, de utód nem született.
- Anna /1898-?/ (férjnél volt, utód nélkül)
- Katalin /1901-2001/ (nem volt férjhez)

Zakariás Miklós Kézdivásárhelyen halt meg a két világháború között.

Természetesen, a készülő könyvben az ennek a családnak szánt fejezet nem csak ennyiből fog állni. Itt csupán kiragadtam egy részt, amely Bakk-Dávid Tímea cikkírót, kedves olvasónkat közvetlen érintette. Ez a család is nagyon kiterjedt család volt, hasonlóan más családokhoz, hogy ne is említsem pl. a szépvízi Dávid családot, amelynek nagy része szintén Kézdivásárhelyen élt.

Ettől eltekintve minden információt értékelni kell az élő családtagok részéről.

Bécs, 2003. januárjában

Dr. Száva T. Sándor

Köszönettel közöljük Dr. Száva T. Sándor úr magyarázó helyreigazítását, annál is inkább, mert a félreértelmezés nem is az „Örmények leszármazottai Kézdin” szerzőjétől, Bakk-Dávid Tímeától, hanem a szerkesztői lábjegyzetként közöltekből származott. Engem „vitt az erdőbe” a Zakariás családnév, lévén annyiban érintett, hogy apai nagyanyám Császár-Zakariás lány volt, s tudtam ugyan, hogy többféle Zakariás család létezik, de tájékozatlan és óvatlan voltam. Így azonban legalább nyilvánosan tisztázódott a kérdés, reméljük, sok olvasónk hasznára.

dcs szerkesztő

Bak-Dávid Tímea interjú-összeállításának második része ..

Örmények leszármazottai Kézdin

Az erdélyi örményeknek eredetileg saját püspökük volt. 1773-ban fogadták el a pápai fennhatóságot; jelenleg az örmény katolikusok fő védnöke, apostoli kormányzója dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek. Kézdivásárhelyen az örmények mind római katolikusok, nem volt külön templomuk, mint Csíkszépvízen, Gyergyószentmiklóson, Erzsébetvároson, vagy az örmény alapítású Szamosújváron. A hagyományos örmény

vallásosság azonban a kézdivásárhelyiekre is jellemző. Dávid Imre nagyapám elmondta, hogy a kommunizmus idején voltak, akik funkciójuk, hivataluk miatt nem járhattak templomba, nem gyakorolhatták a vallásukat.

„A Csíkszépvízi találkozó igen fontos volt”

- De a többiek, akik nem voltak közvetlen veszélynek kitéve, ápolták és gyakorolták, édesanyámék, nagynénéznék is. Aztán persze próbáltunk más megoldást, formát találni a vallás gyakorlására: amikor kimentünk Pestre, Szegedre, akkor gyóntunk, áldoztunk. Nagyon sok hagyomány maradt meg, ápolták a hitüket, a vallásnak mindig fontos szerepe volt. A templomba (a kantaiba) sok kegytárgy, az ablakok is örmények adományai révén került oda, a négy színes ablakból három egészen biztosan. Az egyik - a második - nagyapámé, rá van írva, hogy Erzsébetvárosi Csíky Ida emlékére adományozta Dávid Antal. Mindegyikre rá van írva, ki adományozta. Az ezüst csengőt és a gyertyatartót is, a miseruhákat, amelyek persze már elhasználódtak, örmények adományozták.

- A csíkszépvízi örmény családi találkozón a templomból kijövet koszorúztunk, és a templomban, a kórus által elénekelt örmény himnusz után mindenki a magyar és a székely himnuszt énekelte, azt tudták, azt érezték inkább magukénak... és magyar-örményeknek vallják magukat. Ez mit jelent?

- Ez nagyjából azt jelenti, hogy azonosultak annak a népnek, annak a hazának a sorsával, ahová ősök jöttek. Ez nemcsak külső megnyilatkozásokban tapasztalható, hanem életüket áldozták, részt vettek az összes jelentősebb harcban, a szabadságharcokban, világháborúkban. Ez azt jelenti, hogy a kapott, új hazát valóban szerették, megbecsülték és magyarnak is érzik magukat. Dédnagyapám a 48-as harcokban, 49-ben itt volt, amikor Bem a Nyergestetőnél összegyűjtötte a csapatokat. Őt csak később hívták be, mert 11 gyermekes családnak volt a feje. Ezért őket tartalékosnak, itthon szolgáló katonának sorozták be. Aztán az első világháborúban részt vett az összes férfi családtag, édesapámtól kezdve nagybátyáméig. Egyik nagybátyám Ojtoznál esett el.

- Egyesek ezt a magyar-örmény identitást megkérdőjelezzik és azt mondják: ilyen nincsen.

- Az örmények esete eléggé sajátos, de nincs ebben semmi lehetetlenség. Lehetek én örmény származású és érezhetem azt, hogy a hazám: magyar haza. Én nem mondhatom, hogy magyar származású vagyok, de magyarnak érzem magam, mert itt lakom, itt születtem, az őseim párszáz éve itt laktak, ehhez nem férhet semmi kétség; csak esetleg a származásom nem magyar. De az érzéseim teljesen a magyar hazához, a magyar néphez és a magyar nép sorsához kapcsolnak. A két nép szenvedése maga olyan jelenség, ami összekovácsolta, egymásra utalta őket. Egyéb kapcsolódási pontok is vannak: a Szentkorona egyes kutatók szerint talán Örményországban készült, mégpedig Világosító Szent Gergely idejében, aki nagy tudású, sokoldalú ember volt, az örmények térítője. Hogy ez a feltételezés mennyire bizonyítható, azzal most sok kutató foglalkozik.

Családomból pedig sok olyan értelmiségi, közéleti személyiség került ki, akik a magyar közösségnek szentelték magukat: Dávid János, a helyi kórház főorvos-igazgatója volt, Dávid Antal királyi kereskedelmi tanácsos, Dávid István zeneszerző-ügyvéd, fia, Dávid Antal író, Dávid László Kolozsvár plébánosa, pápai prelátus (aki a családfánkat kutatta). Még ha el is mentek Kézdivásárhelyről, a gyökereik innen erednek.

A Dávidok Örményországból menekültek Moldovába, onnan az 1600-as évek végén Csíkszépvízre, Barótra, majd 1830-40 körül Kézdivásárhelyre telepedtek. „Legyen áldott örökre a jó Isten szent neve, hogy behozott új hazánkba, a székelyek szent honába!” - ez lehetett volna a mottójuk, de az összes Székelyföldre telepedett örménynek is.

- A nagyszülők ismertek még egyes szavakat, az ő szüleik még tudtak örményül, de aztán fokozatosan felejtették, nem használták, nem volt rá szükség. Családi ünnepek, étkezések alkalmából olyan ételeket készítettek, amelyeknek az eredete talán örmény, talán nem,

például a churut és a dalauzi török eredetű, az örményországi örmények nem ismerik. Főleg nagybőjtben készítettek olyan ételeket, amelyeket örménynek lehet mondani: vasporos (száraz kenyérből készült), dáb-dász paszuly. Húsvétkor pedig bárány, az örmények kiváltképpen ették a bárányételeket, például „prézlis bárány” máshol nem volt.

- Mit jelent neked, hogy Csíkszépvízen találkozhatsz más örményekkel, a nagy örmény család tagjaival?

- Ez igen fontos esemény volt, hiszen a rokonság olyan kiterjedt, olyan nagy, hogy sokakról évtizedekig nem is hallottam. Találkoztam olyanok felnőtt gyermekeivel, akiktől megtudhattam, hogy mi van az unokatestvéreimmel. Tehát ilyenkor a rokonság sorsáról szerezhet az ember információkat s ez nagyon lényeges. Sok olyan embert ismertem meg, aki foglalkozik az örmények, és főleg a Szépvíztől származó örmény családok kutatásával. Kapjuk a budapestiektől az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteket, ezekből is nagyon sok mindent megtud az ember, hogy milyen irányba halad az örmények sorsa. Végső fokon ez az, amit mondani lehet az örmény származású fiataloknak: minden lehetőséget kihasználni! Vegyenek részt, ápolják és őrizzék, amit meg lehet őrizni az ősi hagyományokból. Esetleg arról is lehet szó, hogy akinek lehetősége van, tanuljon meg örményül. Magyarországon bizonyosan jelennek meg könyvek, segédanyagok, amiket fel lehet használni. Fiatal koromban sokszor gondoltam arra, hogy jó lenne kimenni Örményországba... csak hát ennek akkor sok akadálya volt. Voltak összejövetelek a két világháború között, amikor az itteniek örményországi örményeket hívtak meg előadást tartani, olyanokat, akik tudtak örményül, a Musza Dag idejében menekültek el.

Rokonok mindenhol

A Vikol családból Erzsike nénivel beszélgettem. Szülei 1941-ben jöttek Kézdivásárhelyre.

- Dédnagyanyád, Dávid Kati néniék voltak az elsők, akik felkeresték apuékát és onnan datálódik a nagy barátság, azelőtt itt nem ismerték őket, anyám magyarországi, apám kolozsvári, ők sem ismertek itt senkit - idézi fel a család beköltözését.

- Dédnagyapám, Vikol Kálmán Kolozsvár alpolgármestere volt, és amikor 1902-ben a Fadrusz-szobrot leleplezték, ő mondta az egyik beszédet. Mi nem vagyunk tiszta örmény család, mert apai ágon vagyunk csak félig örmények, anya félig osztrák, félig magyar. Van minden ebben a családban. De ahol egyszer valakinek bemutatkoztam, az mindig azt mondta: „Na, te örmény vagy”, nem is tagadtuk soha, nem is volt miért, mert az nem szégyen. De igazi, édes rokonunk itt, Kézdivásárhelyen nekünk nem volt. Az örmények nagyon érzékenyek, nagyon oda tudnak figyelni egymásra, de átveszik környezetük hatásait és igen sok segítőkészség van bennük. Sok közöttük a művészlélek, főleg zenész, a mi családbanban is... Azt tapasztaltam, legalábbis itt, Kézdin, hogy bármi történt, mindig próbáltak segíteni s ez jó érzés volt. Érezted: áll valaki mögötted, egy közösség - emlékezik vissza Erzsike néni - ...ha arra gondolok, amikor ott voltunk Dávid Laci bácsinál Kolozsváron, vacsorán, hát kik gyűltek össze: oda örményeken kívül más nem nagyon tette be a lábát - és elneveti magát. - Patrubány Miklóstól kezdve, akik ott ültünk, mind ilyen örmény rokonság volt, Laci bácsi is próbálta Kolozsváron maga köré gyűjteni őket.

A Vikolok nemeslevele a 18-ik századból való, és mindig a legidősebb fiúra száll. Erzsébetvárosiak, onnan mentek Kolozsvárra, a többiek szétszóródtak, Moldovában és Olténiában is van egy-egy ág. A közelebbi rokonság az anyaországba települt.

- Úgy tudom, dédnagyapám nem beszélt jól, de még tudta az örmény szertartást a misén, nagyapám, azt hiszem, egy imát tudott. De ők már nem is tudtak hol részt venni örmény szertartású misén, mert Kolozsváron nem volt, aki örményül misézzen. Szamosújváron voltak még rokonok, azokhoz járt ki nyaranta, velük tartotta a kapcsolatot, én azokat már nem ismerem, csak a kolozsváriakat. A szomorú az, hogy ahol az őseim el voltak temetve, a Házsongárdi temetőben, azon a részen mindig örmény sírok voltak, csupa Vikol-sír, s amikor

utoljára kint voltam, egyet sem találtam, nem voltak gyerekek, leszármazottak, nem volt, aki megváltsa a sírhelyet. A mi sírhelyünkről is levették a keretet, a dédnagyapám sírja nagyjából épen maradt. Alig tudtam megváltani, nem akarták elismerni, hogy a felmenőim nyugosznak ott, nagyszüleim, dédszüleim. Egy évbe került, míg elintéztük.

Kiderült, hogy Erzsike néni az örmény ételeket nem igazán kedveli.

- Édességeket csinált nagyanyám is Kolozsváron, sok dióval, sok mézzel, ez a dalauzi, de én nem szerettem, túlságosan émelyítőnek tartottam az ízét. Ezeket mi már egyáltalán nem készítjük a családban; ha churut van, azt a fiúk szeretik, de én nem rontom el vele a húslevest... - és megint elneveti magát. - Úgy látszik, túlságosan magyar gyomrú vagyok. Zakariáséknál és nálatok (Dávidéknál) nagyon finom örmény ételeket lehetett enni. Katinka néniéknél, a Zárug Gyöngyike nagynénjénél volt nyúlpástétom hecsempecs szósszal, az nagyon érdekesen készült és nagyon finom volt, s még volt egy örmény édesség, kivágott téztaféle, a dalauzihoz hasonlóm valamivel töltötték meg.

Mostanában fog megjelenni egy fiatalon meghalt örmény kislányról (Zárug Gyöngyikéről, akit a rokonai szeretnének boldoggá avatni) szóló könyv Erzsike néni szerkesztésében.

- Én, mint a hályogkovács, azt mondtam, rendben van, fogalmam sem volt, hogy mire mondok igent - nevet, amikor arról kérdezem, hogyan kerültek hozzá a kéziratok. - Úgy megszenvedtem ezzel a kézirattal, hogy azt egy huszonegyedik századi gyerek is megértse... s meg kellett magyaráznom a kézdivásárhelyi kapcsolatokat. Szeptemberben adtuk nyomdába, állítólag már nyomják.

Erzsike néni a kislány gyerekkori játszópajtása volt, ugyanakkor „örmény rokon”, nem utolsó sorban nagy tapasztalattal és jó irodalmi érzéssel bíró magyartanárnő, így a gyergyószentmiklósi plébános rábízta a szerkesztői munkát.

- Én büszke vagyok a magyarságomra. Örménységemmel soha nem álltam elő, ha azonban megkérdezték, soha nem tagadtam le, nem is szégyeltem, mert nem olyanok voltak az ősök, hogy szégyenkezni kellene miattuk; ennek az országnak a felemelkedéséért és kultúrájáért rengeteget tettek, az adományaikkal, a szellemi és testi munkájukkal, nagyon odaadó és hűséges társaság, hű ahhoz a földhöz, amely befogadta. Mert nem volt hol megmaradjanak, mindenhol elűzték őket.

De ahol befogadták őket, ott teremtettek: kultúrát, virágzó kereskedelmet, művészetet, úgyhogy csak büszkék lehetünk rájuk, s felemelt fejjel kellene köszönetet mondanunk azért, amit létrehoztak.

Hogy ennyit is tudunk a múlttól, azt annak köszönhetjük, hogy a papírok fennmaradtak s hogy abban az időben a szülők még beszélgettek a gyerekekkel, meséltek. Lehet, hogy a mai világban ez nem mindenütt van meg.

Összeállította *Bak-Dávid Tímea*

Segítségükért köszönetet mondok Zakariás Máriának, Dávid Imrének, Bogdán Évának, Vikol Erzsébetnek, Dávid Péternek és Simó Katalinnak.

Az ember versei

Dr. Nagy Attila - hadd írjuk így - nem „csak” doktor. Költő. Egy leveléből, amelyet Marosvásárhelyről írt, s nem azzal a szándékkal, hogy közölhető legyen, hadd idézzünk mégis néhány sort: „Velencében jártamkor sokat gondoltam a világon szerteszóródott örményekre, hiszen egyik vallási-kulturális központjuk közvetlen közelében jártam.

Kolumbán Kata apai dédanyám nyomait kutatom még mindig, de úgy tűnik, nem sok sikerrel. Persze, ez mit sem változtat az örménység iránt érzett, belém kódolt rendkívüli